

RECENZE

Ondřej Jan. Vybrané otázky práva mezinárodní bezpečnosti a odzbrojení. Praha: Wolters Kluwer, 2021, 244 s.

V roku 2021 sa na knižnom trhu objavila vedecká monografia *prof. JUDr. Jana Ondřeja, CSc., DSc., Vybrané otázky práva mezinárodní bezpečnosti a odzbrojení* vydaná vo vydavateľstve Wolters Kluwer, Praha. Monografia svojim obsahom nadväzuje a vychádza z 2. vydania monografie *Odzbrojení, prostředek mezinárodní bezpečnosti*, publikovanej menovaným autorom vo Vydavateľstve a nakladateľstve Aleš Čeněk v roku 2008. Ako sám autor uvádza v predhovore monografie ide o nový pohľad na danú problematiku, čo je vyjadrené i v jej inej koncepcii. Recenzovaná monografia už nezahŕňa všetky otázky práva medzinárodnej bezpečnosti a odzbrojenia. Jej hlavným cieľom bolo zamerať sa hlavne na vývoj uvedenej problematiky v rámci posledného desaťročia. Z hľadiska zachovania prehľadu o historických súvislostiach vývoja danej problematiky je v monografii venovaná pozornosť aj staršej histórii práva medzinárodnej bezpečnosti, najmä v období medzi svetovými vojnami, s osobitným dôrazom na postavenie prvej Československej republiky a jej zahraničnej politiky. Ťažiskom monografie sú otázky medzinárodnej bezpečnosti doplnené o problematiku odzbrojenia ako jedného z komponentov zaistenia medzinárodnej bezpečnosti.

Spracovanie monografie tohto zamerania je z pohľadu českej, ale aj slovenskej vedy medzinárodného verejného práva veľmi užitočné, vzhľadom na skutočnosť, že právna úprava v danej oblasti podlieha postupným zmenám. Autor sa danej problematike dlhodobo a s úspechom venuje a v predkladanej monografii nadväzuje na jeho vlastné, úspešne publikované a vedeckou komunitou pozitívne akceptované vedecké diela, štúdie a články a dynamicky sa rozvíjajúcu českú, slovenskú i ďalšiu zahraničnú vedeckú a odbornú spisbu v danej oblasti. Monografia pozostáva z predhovoru, úvodu, dvoch vnútorne štruktúrovaných častí, záveru, anglického *summary*, zoznamu použitej literatúry a zdrojov a vecného registra. Má celkovo 225 strán a je napísaná v českom jazyku.

V predhovore autor monografie načrtáva jej hlavný cieľ, ktorým je nový pohľad na problematiku medzinárodnej bezpečnosti a problematiku odzbrojenia ako jedného z komponentov zaistenia medzinárodnej bezpečnosti. Prvá časť monografie je venovaná základným pravidlám a mechanizmom práva medzinárodnej bezpečnosti, tak ako sú zakotvené v Charte Organizácie Spojených národov (ďalej OSN) a v rámci všeobecného obyčajového medzinárodného práva, ako aj medzinárodnoprávnym otázkam týkajúcim sa odzbrojenia. Vnútorne sa člení na šesť kapitol. Jednotlivé kapitoly sú venované hrozbám medzinárodnej bezpečnosti, medzinárodnej bezpečnosti všeobecne, kolektívnej bezpečnosti, ľudskej bezpečnosti, prostriedkom zaistenia bezpečnosti jednotlivými štátmi a odzbrojeniu. V prvej kapitole autor na malom priestore, ale vedecky dôkladne klasifikuje hrozby medzinárodnej bezpečnosti v duchu existujúcich názorov vedy medzinárodného práva i vedy medzinárodných vzťahov. Druhá kapitola obsahuje analýzu problematiky medzinárodnej bezpečnosti z pohľadu aplikácie dvoch základných zásad medzinárodného práva esenciálne dôležitých pre zabezpečenie medzinárodnej bezpečnosti ako takej. Ide o zásadu zákazu použitia sily a hrozby silou proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti každého štátu zakotvenej v článku 2 ods. 4 Charty OSN (1945) i vo všeobecnom

medzinárodnom práve a zásadu zákazu zasahovania do vnútorných a i vonkajších vecí štátov, tak ako vyplýva z rovnomenného medzinárodného obyčajového pravidla i zo širšieho výkladu článku 2 ods. 1 Charty OSN. Autor tu prezentuje cenné vedecké úvahy týkajúce sa obsahu a rozsahu oboch zásad. Osobitne významným je záver autora ohľadom problematiky legality pomoci ozbrojeným opozičným skupinám, ktoré sa snažia zvrhnúť legálnu vládu štátu, iným štátom, tak ako je prezentovaný na strane 15 monografie. Vychádzajúc z existujúcej judikatúry medzinárodných súdnych orgánov i názorov vedy, autor dochádza k záveru, že štát nesmie intervenovať priamo alebo nepriamo, či už s ozbrojenou silou, alebo bez nej, na podporu vnútornej opozície v inom štáte.

V tretej kapitole prvej časti monografie autor veľmi podrobne komentuje univerzálnu medzinárodnoprávnu úpravu v oblasti kolektívnej bezpečnosti, tak ako je zakotvená v Charte OSN, v kontexte právomocí Bezpečnostnej rady OSN pri mierovom riešení medzinárodných sporov podľa kapitoly VI Charty OSN a v oblasti donucovacích opatrení podľa kapitoly VII Charty OSN, ako aj úlohy regionálnych medzinárodných organizácií v oblasti kolektívnej bezpečnosti v zmysle kapitoly VIII Charty OSN. I v tejto kapitole autor prezentuje významné závery ohľadom vedecky sporných otázok. Jedným z najvýznamnejších záverov v tejto kapitole je záver týkajúci sa legality použitia sily zo strany Veľkej Británie a Spojených štátov amerických proti Iraku dňa 19. marca 2003, prezentovaný na stranách 33 a 34 monografie. Uvedené štáty odvádzali legalitu ich zásahu proti Iraku z obsahu rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 1441 (2002), ktorá podľa nich „oživila“ zmocnenie členských štátov OSN k použitiu ozbrojenej sily proti Iraku zakotvené v rezolúcii č. 678 (1991) Bezpečnostnej rady OSN, vzhľadom na pokračujúce porušovanie odzbrojovacích záväzkov Iraku. Autor takýto právny výklad odmieta, vzhľadom na skutočnosť, že daná rezolúcia neobsahuje ustanovenie podobného typu a nie je spôsobilá „oživiť“ zmocnenie členských štátov k použitiu sily v duchu rezolúcie č. 678 (1991). Tento jeho názor plne podporuje záporný postoj troch stálych členov Bezpečnostnej rady OSN proti použitiu sily uvedenými štátmi v danom prípade i rovnaký názor generálneho tajomníka OSN. Rovnako významný je názor autora uvedený na stranách 34 a 35 ohľadom implicitného zmocnenia k použitiu sily proti Zväzovej republike Juhoslávie v nadväznosti na rezolúcie č. 1160 (1998), č. 1199 (1998) a č. 1203 (1998) Bezpečnostnej rady OSN. Vychádzajúc z názorov dvoch členských štátov Bezpečnostnej rady OSN i publikovaných názorov vedy autor potvrdzuje, že z obsahu uvedených rezolúcií nie je možné odvodiť implicitné zmocnenie k použitiu sily. V rámci tejto kapitoly je potrebné oceniť i analýzy autora ohľadom identifikácie, právomocí a praxe regionálnych a partikulárnych medzinárodných organizácií v nadväznosti na kapitolu VIII Charty OSN (1945).

Štvrtá kapitola prvej časti je venovaná problematike ľudskej bezpečnosti, koncepcie vyvíjajúcej sa v nadväznosti na existenciu a rozvoj medzinárodnoprávnych mechanizmov v oblasti ochrany ľudských práv. I táto kapitola obsahuje cenné a podnetné úvahy autora, a to najmä v kontexte novo vznikajúceho pravidla medzinárodného práva, zakotvujúceho kolektívnu zodpovednosť za ochranu, ktoré umožňuje Bezpečnostnej rade OSN nariadiť vojenskú intervenciu v prípade preukázateľného páchania genocídy, iného usmrcovania veľkého rozsahu, etnických čistiek alebo vážneho porušovania humanitárneho práva, pokiaľ sú suverénne vlády bezmocné, alebo neochotné daným aktom zabrániť. Piata kapitola prvej časti monografie je venovaná tematike prostriedkov zaistovania bezpečnosti jednotlivými štátmi vo väzbe na právo na sebaobranu, zakotvené v článku 51 Charty OSN a v súbore relevantných medzinárodných obyčajových pravidiel v danej oblasti, v nadväznosti na obyčajovo normovaný inštitút krajnej núdze a v kontexte právnej úpravy iných

dôvodov pre použitie ozbrojenej sily, ktoré nie sú upravené v Charte OSN (1945). Autor v tejto kapitole veľmi podrobne komentuje uvedené otázky a poskytuje čitateľovi cenné informácie o vedecky problematických otázkach ako je problematika preemptívnej sebaobrany štátu, preventívnej sebaobrany štátu a otázky možnosti použitia sebaobrany štátu proti nešťatným aktérom a vo vzťahu ku kybernetickým útokom. Posledná šiesta kapitola prvej časti je venovaná problematike odzbrojenia v medzinárodnom práve, ako z hľadiska prameňov medzinárodného práva odzbrojenia, tak i z pohľadu tematiky dodržiavania záväzkov v oblasti obmedzenia zbrojenia a odzbrojenia. Osobitne cennými v tejto kapitole sú závery autora o tom, že v súčasnosti už existuje medzinárodné obyčajové pravidlo zakazujúce jadrové pokusy v ovzduší alebo v iných voľných priestoroch, sformované i v nadväznosti na pravidlá medzinárodného práva životného prostredia, ako aj obyčajové pravidlo zakazujúce použitie chemických zbraní v ozbrojenom konflikte. Kvalitné a vedecky užitočné sú komplexné informácie autora o problematike protipatrení a kontroly v medzinárodnom práve odzbrojenia na stranách 118 až 130 monografie. Celá prvá časť monografie je spracovaná s hlbokou znalosťou problematiky s odkazmi na aktuálnu vedeckú a odbornú literatúru v danej oblasti.

V druhej časti monografie autor analyzuje a komentuje historický vývoj práva medzinárodnej bezpečnosti a odzbrojenia. Túto časť autor vnútorne člení na štyri kapitoly. Jednotlivé kapitoly sú venované vývoju medzinárodnej bezpečnosti od Westfálskej konferencie do prvej svetovej vojny, v medzivojnovom období, po druhej svetovej vojne a v posledných tridsiatich rokoch. V prvej kapitole druhej časti monografie autor na malom priestore komentuje vývoj medzinárodnej bezpečnosti od Westfálskej konferencie do prvej svetovej vojny, najmä v kontexte mechanizmov kontroly zbrojenia (obmedzenia) zbrojenia do prvej svetovej vojny. Komplexnejšia druhá kapitola druhej časti monografie je venovaná medzinárodnoprávnej úprave tematiky medzinárodnej bezpečnosti v medzivojnovom období z pohľadu úprav vytvorených v rámci Spoločnosti národov a dvojstranných a viacstranných zmlúv upravujúcich bezpečnosť štátov v danom období. Tretia menej rozsiahla kapitola druhej časti je venovaná vývoju medzinárodnoprávnej úpravy v oblasti medzinárodnej bezpečnosti v duchu ustanovení Charty OSN (1945) a jej aplikácii v období tzv. studenej vojny. Poslednú štvrtú kapitolu druhej časti monografie autor venuje problematike aplikácie ustanovení Charty OSN (1945) v oblasti medzinárodnej bezpečnosti v kontexte meniacich sa okolností existencie medzinárodného spoločenstva v ostatných tridsiatich rokoch. Autor v tejto časti reaguje najmä na mimoriadne komplikovanú bezpečnostnú situáciu v Afganistane, problematiku globálneho terorizmu, operáciu „Trvalá sloboda“ v Iraku, jednostranné akcie Ruskej federácie a aktivity tzv. Islamského štátu. Širší priestor v tejto časti autor venuje i vývoju medzinárodného práva odzbrojenia v ostatných desiatich rokoch. Osobitne hodnotné informácie autor poskytuje v kontexte problematiky odzbrojenia v nadväznosti na proces vypovedania viacerých medzinárodných zmlúv v ostatných desiatich rokoch. Vypovedanie viacerých zmlúv z tejto oblasti autor považuje za nový trend, ktorý spôsobuje spomalenie, ba dokonca obrat v oblasti obmedzenia zbrojenia a odzbrojenia. Tento nebezpečný trend ilustruje odstúpenie USA a Ruska od Zmluvy o likvidácii rakiet stredného a kratšieho doletu v roku 2019, odvolanie podpisu USA vo vzťahu k Zmluve o obchode so zbraňami v roku 2019 a odstúpenie USA od Zmluvy o otvorenom nebi v roku 2020. I táto druhá časť monografie je spracovaná s hlbokou znalosťou problematiky s odkazmi na aktuálnu vedeckú a odbornú literatúru v danej oblasti.

V závere publikácie autor sumarizuje niektoré najdôležitejšie myšlienky a závery, ku ktorým dospel v rámci jednotlivých častí monografie. So závermi autora je možné vyslo-

víř sůhlas. Jeho formulácie vytvárajú plastický obraz o problematike práva medzinárodnej bezpečnosti v jeho najvýznamnejších rovinách. Monografia je z obsahového hľadiska spracovaná s dlhoročnou, vynikajúcou znalosťou problematiky, prináša nové doposiaľ nepublikované vedecké poznatky o danej problematike a jej jazyk má primeranú vedeckú úroveň. Autor primeraným spôsobom cituje relevantnú vedeckú a odbornú literatúru. Zoznam použitej literatúry zahŕňa všetky najdôležitejšie knižné, časopisecké a internetové zdroje v danej oblasti.

Recenzovaná publikácia, podľa nášho názoru, prináša nový, odborne fundovaný, ale pritom prehľadný a zrozumiteľný pohľad na danú problematiku. Vydanie tejto monografie je nepochybne pozitívnym krokom smerom k ďalšiemu rozvoju vedeckého skúmania v tejto oblasti, ako aj k zvyšovaniu kvality vysokoškolskej prípravy v študijnom programe právo. Ide skutočne o cenný zdroj pre budúcu vedeckú a odbornú spisbu i pre tvorbu rôznych druhov záverečných prác na právnických fakultách v Českej i Slovenskej republike, v danej oblasti. Dielo ako celok považujem za mimoriadne prínosné, obohacujúce českú i slovenskú vedeckú a odbornú spisbu v danej oblasti, ale aj za zaujímavé a podnetné čítanie pre širšiu laickú verejnosť zaujímajúcu sa o uvedení problematiku.

Juraj Jankuv*

Kudrna Jan. Imunita a neodpovednosť členů parlamentu. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 336 s.

Nakladatelství Kluwer vydalo publikaci, na základě které získal *Jan Kudrna* docentský titul. Autorka této recenze byla oponentkou v řízení, týkajícím se této práce.

Téma imunity provází velkou část profesního života *Jana Kudrny*. Základy poslaneckého postavení, odpovědnosti a imunitou se začal zabývat už při studiu Právnické fakulty UK. Tento jeho zájem přerostl v zaměstnání a po letech vyústil v recenzovanou knihu. Dlouhodobost zájmu, provázená archivními bádáními, vedla k tomu, že *Jan Kudrna* vydal v podstatě bibli československé a české poslanecké imunity. Problematika imunity se přitom zdá být spíše technickou záležitostí než tématem, které by uneslo dlouhodobý výzkum. Imunita je velmi často zpracovávána v kvalifikačních pracích všech právnických fakult v České republice, když studenti opisují jeden od druhého a přidávají další zbytečné studie k podobným už dohotoveným a obhájeným, bez jakékoli hlubší analytické ambice, vedeni jen touhou zkritizovat soudobé postavení členů zastupitelských sborů.

Podoba publikace *Jana Kudrny* však přesvědčila, že může jít o téma nosné, pokud je probráno zevrubně a interdisciplinárně. Metoda recenzované publikace však v určitém směru selhává. Autor si nestanovil žádnou jednotnou metodiku, zůstal v zajetí v Česku zavedené obvyklé kombinace tradičního institucionálního pojetí s doplněním o historickou chronologickou deskripci. Tento nedostatek vyvažuje jen komplexnost přístupu,

* Prof. JUDr. Juraj Jankuv, PhD. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Ústav medzinárodného práva a európskeho práva. E-mail: juraj.jankuv@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3526-5634>.